

Springzaad.be

meer ruimte voor natuur en kinderen

Cursus ‘Ontwerp

duurzaam vergroende speelplaatsen’

Tekst: Katrijn Gijssels, Jean-François Van den Abeele, Anne Buchacker-Winter

Met ontharding en vergroening van schoolspeelplaatsen gaat het al enkele jaren heel hard, ook in Vlaanderen, mede dankzij project-subsidie van de Vlaamse overheid. Daardoor wordt wel de nood aan ontwerpers, aannemers, beheerders met kennis van zaken steeds nijpender. Springzaad.be zette daar om een driedaagse cursus op touw om professionelen de kneepjes van het groene-speelplaatsen-vak bij te brengen.

Onze Springzaad-docenten delen hun uitgebreide kennis en ervaring. Op de eerste lesdag staat het kind centraal: hoe betrek je de kinderen bij het ontwerp? Zij kunnen bijvoorbeeld hun wensen en dromen vormgeven in maquettes of tekeningen, maar mogelijk ook meehelpen bij de aanleg. Verder aandacht voor beplanting, waarbij op speelplaatsen

“We waren in de wolken met een grote, gevarieerde en gemotiveerde groep deelnemers: ontwerpers, uitvoerders, collega’s van het PNC, gemeentebesturen... ook van buiten Limburg.”

Karel Coenen, MOS-begeleider van basisscholen in Limburg.

heel andere aspecten belangrijk zijn dan voor tuinen of straten. De tweede lesdag draait rond ontwerp. Jean-François Van den Abeele en Nikè Verfaillie begeleiden de cursisten bij een ontwerp-oefening. De laatste dag zoomen Anne Buchacker-Winter en Koen De Maertelaere in op beheer en onderhoud van de speelplaats en op uitdaging, risico’s en veiligheid.

De cursus wordt gehouden op een school die graag haar speelplaats wil herinrichten. Zo ontstaat er samen met de cursisten een boeiende opdracht. Na een korte smaakmaker met voorbeeldprojecten gaan we aan de slag. We starten met een ‘SWOT-analyse’ van de schoolspeelplaats: wat zijn de sterktes van de plek, de moeilijke kantjes, de kansen en de bedreigingen of uitdagingen.

Vervolgens geeft een leerkracht

(Foto: Machteld Klees)

Maquettes leveren veel informatie op

of directielid van de school uitleg over de wensen en verwachtingen, hoeveel leerlingen de speelplaats gebruiken, of de speelplaats opengesteld wordt na de lessen. Soms is de ambitie niet al te hoog... aan ons om die tijdens deze cursus op te krikken.

Organisatie

In 2024 organiseerde Springzaad.be de cursus in samenwerking met MOS (Milieuzorg Op School) en de provincies (Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Limburg). Hiervoor ontving Springzaad een opstartsubsidie van het Departement Omgeving. In maart 2025 wordt de cursus in Antwerpen nogmaals gegeven en na de zomer plant Springzaad nog een editie in West-Vlaanderen. Met deskundige professionals kunnen we het enthousiasme voor vergroening ook echt duurzaam laten renderen zodat speelplaatsen met de jaren leuker en natuurrijker worden. Terugkomdagen blijven de uitwisseling van kennis en expertise stimuleren.

Informatie voor geïnteresseerden en scholen die ‘helpers’ zoeken: www.springzaad.be/wie-kan-helpen

“Als aannemer had ik al wat ervaring in het aanleggen van groene speelplaatsen. Ik heb me ingeschreven omdat ik steeds geïnteresseerd ben in nieuwe input. Daarnaast is het een leuke manier om een netwerk op te bouwen en nieuwe mensen te leren kennen.”

Wouter Tielemans, Wildebras speelnatuur.

Vooraleer we met de cursisten daadwerkelijk de stiften vastpakken nog een korte presentatie over ontwerptrajecten, het ontwerpproces, randvoorwaarden zoals klimaatuitdagingen, bodem, water... en technische knelpunten. Per groepje wordt eerst een visie uitgeschreven: een kreet of slogan, een beeld, een vlekkenplan... Pas nadien gaan we een praatplan opmaken en de ruimte schetsen waarbij we verder durven dromen dan de wensen van de school. Het resultaat wordt gepresenteerd met feedback van medecursisten en docenten. De resultaten worden ook gedeeld met de school, als mogelijke aanzet in het verdere proces.

Soms lijkt een opdracht eenvoudig, maar dan zorgt de praktijk wel voor de nodige complexiteit: Werfontsluiting bij de aanleg? Waar zitten putten en leidingen? Herbruikt de school regenwater voor spoeling van toiletten? Hemelwater laten infiltreren? Biodiversiteit een boost geven, kind-erosie tegengaan? Hitte temperen op zuid gerichte gevels? Circulair denken door hergebruik van opgebroken materiaal? Zo geeft de cursus meteen een goede indruk allerlei zaken waarmee je te maken krijgt.

(Foto: Anne Buchacker-Winter)

Groen op de speelplek

Tekst: Anne Buchacker-Winter

Opzet bij de aanleg van een speelplek is om ook biodiversiteit en natuurbeleving naar de scholen te brengen. Groene speelomgevingen hoeven niet alleen ‘groen’ te zijn. De natuurlijke elementen zijn niet louter decoratie, maar ook spelelementen. Alleen – hoe doen we dat, zonder te eindigen met bruine modderheuveld? Hoe krijg je een honderdtal inheemse plantensoorten gevestigd op een schoolplein, zodanig dat toch zeker de helft er een decennium later nog groeit?

We gaan te rade bij de meest biodiverse landschappen in Midden-Europa: extensieve weidelandschappen. Grote grazers knikken jonge bomen, vertrappen zaailingen, vreten aan de planten. Hoe kan deze vernieling soortenrijkdom bevorderen? Wel, de planten hebben

er strategieën voor ontwikkeld in de millennia van gezamenlijke co-evolutie, in ‘samenwerking’ met de dieren. Wist je dat gaaien hun wintervoorraad eikels liefst op kenmerkende plekken ingraven, dus bijvoorbeeld aan de rand van een struweel en zeker niet in het midden van een lege open weide? Die struwelen bestaan in weidelandschappen aan de buitenkant uit doornstruiken – anders zouden ze al lang afgevreten zijn. De vergeten of niet nodige wintervoorraad van de gaai kan dus als eikenzaailing onder de bescherming van deze struiken uitgroeien tot een boom. Dus waarom niet bepaalde plekken op onze speelplaats met doornstruiken beschermen – uiteraard buiten de looplijnen!

Andere plantensoorten zijn gespecialiseerd op open grond en zouden zich in bossen nooit kunnen

handhaven. Telkens, als de grond verstoord wordt – of het nu graven- de dieren of gravende kinderen zijn maakt niet uit – zien zij hun kans schoon en steken hun kop op, op voorwaarde dat zaden in de grond aanwezig zijn. Daar kunnen wij als ontwerpers voor zorgen door passende (kortlevende) soorten in te zaaien. Denk bijvoorbeeld aan Slangenkruid (*Echium vulgare*), een insectenmagneet en perfect in staat, om zich op schrale gronden te handhaven. Je moet deze twee- jarige plant gewoon toestaan zaad te vormen, en dan vind je ze nog jaren later telkens weer terug op kale plekken, waar andere vegeta- tie vernield werd of door droogte verdween. Dergelijke soorten vage- bonderen over het hele gebied, elk jaar ziet het er anders uit.

Ontwerpers hebben hier dikwijls moeite mee: verandering en evolutie niet alleen toe te laten, maar direct mee in het ontwerp in te bouwen. Bovendien moeten zij ook voorzien dat volgende generaties misschien

andere behoeften hebben en best alles herbruikbaar moet zijn. Trou- wens, dit is de kern van de definitie van ‘duurzame ontwikkeling’: alle opties voor toekomstige generaties behouden.

Terug naar het slangenkruid: ik noemde daarnet ‘schrale grond’. Schrale grond? Moeten we niet vooral in goede, voedingrijke teel- aarde voorzien, om de planten, die al door de kinderen gestrest worden, de beste kansen te bieden? Als je kijkt, welke soorten achter- uitgaan, dan zie je snel, dat dit heel veel soorten van schrale bodems betreft. Stenige bodems met weinig humus. Bodems die sterk lijken op een dolomiet- of grindverharding. Dus op erosiebestendige, goed beloopbare oppervlaktes, die niet tot modder vergaan bij natte weers- omstandigheden – en die perfect bruikbaar zijn voor speelpleinen! Een win-win situatie: bedreigde plantensoorten krijgen een kans en scholen een groene speelplaats, die ook bij slecht weer goed begaan- en

Slangenkruid (Foto: Machteld Klees)

bespeelbaar blijft én kansen tot inter- resante natuurobservatie biedt.

Uiteraard, waar te veel gelopen wordt, maakt geen plant een kans. Dus voorzien we obstakels zoals huppelstenen, balanceerstam- men, zitmuurtjes – noem maar op. Aan hun voet zijn de plantjes mooi beschermd van voetjes aller- hande. Hoe meer ‘obstakels’, hoe meer plantjes, maar ook: hoe meer kansen voor kinderen om de gren- zen van hun motorieke vaardighe- den te verleggen of om hun verbeel- dingskracht de vrije loop te laten: ineens is een stam een eenzaam kano op een wilde rivier en muur- tjes worden kantelen van een zwaar- bewaakt kasteel...

We kijken erg uit naar de speel- plaatsen, die zullen ontstaan, als onze cursusdeelnemers verbeel- dingskracht combineren met de opgedane kennis om heel bijzonde- re, biodiverse, unieke, uitdagende, groene speelpleinen te scheppen!

Anne Buchacker-Winter is kernlid van Springzaad.be, landschapsar- chitect, lesgeefster bij Naturgarten Akademie en de Springzaad-cursus.

Obstakels bescher- men de planten tegen kindervoetjes (Foto: Anne Buchac- ker-Winter)